

مقایسه نگرش زنان و مردان اصفهانی نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان

محسن گلپور*، سید حمید رضا عریضی**

چکیده: این مقاله در پی مقایسه نگرش زنان و مردان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان است. برای رسیدن به هدف فوق، ۱۱۷۶ نفر به صورت نمونه‌گیری چند مرحله‌ای برای پاسخگویی به دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان از مناطق مختلف شهر اصفهان انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که زنان به جز در دریافت احترام در خور شأن خانمها که بالاتر از حد متوسط بود، در دیگر موارد مانند منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا، در شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر، در سزاواری خانمها در پاداش‌ها و تنبیه‌ها، در سزاواری خانمها در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در دریافت توجه در خور شأن و تلاشی که می‌کنند و در مستوجب بودن خانمها برای بد شانس‌ها دارای نگرش منفی نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا برای زنان هستند. گروه مردان در زمینه‌های فوق اندکی به ویژه در سزاواری خانمها در پاداش‌ها و تنبیه‌ها، در سزاواری خانمها در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در دریافت احترام در خور شأن و تلاشی که می‌کنند و در مستوجب بودن خانمها برای بد شانس‌ها دارای نگرش‌های حد متوسط (نه مثبت و نه منفی) بودند. همچنین یافته‌های مربوط به آزمون t گروه‌های مستقل نشان داد که مردان و زنان در نگرش به عادلانه بودن شرایط دنیا برای زنان دارای تفاوت معنی داری ($p < 0/01$) با یکدیگر هستند.

واژه‌های کلیدی: دنیای عادلانه برای زنان، دنیای عادلانه برای مردان

مقدمه و طرح مسئله

انسان‌ها در سیر رشد و تحول خود به تدریج در اثر تعامل‌های خانوادگی و اجتماعی خویش، به مجموعه باورهایی می‌رسند که در موقعیت‌های مختلف رفتار آنها را هدایت می‌کند. در واقع شاید مجموعه باورهای

aligolparvar@yahoo.com
Dr.oreyzi@edu.ui.ac.ir

* استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد خوراسگان (اصفهان)
** استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

مختلفی که انسان‌ها در باب موضوعات، پدیده‌ها و حوادث بدست می‌آورند، معیاری برای نحوه عملکرد آنها در شرایط و موقعیت‌های زندگی باشد. این گونه باورها، موضوعات مختلف فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره را شامل می‌شود. برخی باورها کلی و عمومی‌اند. اینان مجموعه باورهایی است که موضوع آنان گسترده و فراگیر می‌باشد. یک دسته از این باورها، باورهای معطوف به دنیای عادلانه است. این مجموعه باورها دارای درون مایه‌ای این چنین است که آیا انسان‌ها (یا حتی یک فرد خاص) دنیایی را که در آن زندگی می‌کنند، مکانی سرشار از عدالت و انصاف تلقی می‌کنند یا خیر (گل پرور و عریضی، ۱۳۸۳: ۲۹۵؛ عریضی و گل پرور، ۱۳۸۴: ۱۵۸، گل پرور، کامکار و جوادی، در حال چاپ؛ گل پرور و عریضی در حال چاپ). در مورد میزان باور به دنیای عادلانه در ایران به جز پژوهش‌های معدودی که صورت گرفته (گل پرور و عریضی، ۱۳۸۵ در حال چاپ؛ گل پرور، کامکار و جوادی، ۱۳۸۵ در حال چاپ) کار گسترده و وسیعی تا کنون صورت نگرفته است. این در حالی است که باورها نسبت به انسان‌ها و نسبت به دنیا دو بعد اساسی از فرضیات بنیادی شناختی در افراد است (جانوف و بولمن^۱، ۱۹۹۲: ۵۲). فرضیات بنیادی شناختی افراد در نظام باورهای افراد، تعبیر و تفسیر وقایع را پالایش و تصفیه می‌کند. بنابراین باورهای دنیای عادلانه نیز نوعی تناسب اساسی میان آنچه افراد انجام می‌دهند و آنچه برای آنها اتفاق می‌افتد را مطرح می‌کند. این باورها زنان و مردان هر جامعه‌ای را قادر می‌سازد تا با محیط فیزیکی و اجتماعی خود به شیوه‌ای با ثبات و منظم مقابله کنند (لرنر و میلر، ۱۹۷۸: ۱۰۳۵). در نهایت چنین باوری (که دنیا مکانی مملو از عدالت و انصاف است) به افراد کمک می‌کند تا خود را متعهد به دنبال کردن اهداف بزرگ و کوچک زندگی خود نموده یا حتی آنها را وا می‌دارد تا به رفتارهای منظم اجتماعی روزمره زندگی خود متناسب با قواعد و قوانین اجتماعی و زندگی احساس تعهد کنند (لرنر و میلر، ۱۹۷۸: ۱۰۳۵). این گونه باورها برای هر جامعه‌ای ضروری است. به نظر می‌رسد که باور به دنیای عادلانه در بین زنان و مردان که ارکان اصلی خانواده‌ها هستند برای حس تعهد درونی نسبت به اهداف مشترک خود برای آینده امری بسیار حیاتی باشد. چنانکه در ساختار ارتباطی خانواده‌ها چنین حس تعهدی که زیر بنای آن نظام باورها و شناخت‌های زنان و مردان است وجود نداشته باشد، مشکلات عدیده‌ای از قبیل دلزدگی، دل‌تنگی، انفعال را باید انتظار داشته باشیم.

با توجه به اینکه تصور عادلانه بودن یا نبودن دنیا تاثیر جدی بر رفتار می‌گذارد و با توجه به اهمیت باورهای دنیای عادلانه در زندگی روزمره، این پژوهش با تفاوت‌هایی بر روی زنان و مردان در شهر اصفهان

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۹۷

به مرحله اجرا در آمد. اول اینکه در این پژوهش موضوع دنیای عادلانه خود فرد نبوده بلکه موضوع آن دو دسته زنان و مردان به طور کلی بوده است. البته به طور طبیعی در خلال ابراز چنین باورهایی ناخواسته فرد وضعیت خود را به عنوان یک زن یا مرد در نظر می‌گیرد. بنابراین دومین تفاوت و یا حتی مزیت مطالعه حاضر این بوده که علاوه بر خود فرد، افراد پاسخگو تا اندازه‌ای به طور همزمان به وضعیت افراد همجنس و غیرهمجنس خود نیز توجه داشته‌اند. بنابراین دو پرسش اساسی که در این پژوهش به دنبال بررسی آنها بوده‌ایم به شرح زیر است.

پرسش نخست: نگرش زنان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان (به تفکیک) چگونه است؟

پرسش دوم: نگرش مردان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان (به تفکیک) چگونه است؟

مرور ادبیات و چارچوب نظری

باورهای دنیای عادلانه برای اولین بار توسط لرنر (۱۹۸۰) و تحت عنوان فرضیه دنیای عادلانه^۱ مطرح شد که بعدها پژوهشگران پس از پژوهش‌های چندی آن را تحت عنوان نظریه دنیای عادلانه مطرح کردند (برای این منظور به فرنیام^۲، ۲۰۰۳: ۷۹۷؛ دالبرت، لایپکوس، سالی و گوچ^۳، ۲۰۰۱: ۵۶۲؛ مودراک^۴، ۲۰۰۵: ۸۱۸؛ ولف رات و دالبرت^۵، ۲۰۰۳: ۱۹۱۲؛ لو^۶، ۲۰۰۳: ۷۰۵؛ بگیو^۷، ۲۰۰۲: ۳۷۹ و اوپنهایمر^۸، ۲۰۰۵: ۱۸۰۰، نگاه کنید). لرنر^۹ (۱۹۸۰: ۳۵) این فرض را مطرح کرده که انسان‌ها نیازمند باور به این عقیده هستند که در دنیایی زندگی می‌کنند (در حد باورها و تصورات) که در آن افراد شایستگی و سزاواری آنچه را بدست می‌آورند دارند. دالبرت (۲۰۰۱: ۱۵) سه کارکرد اصلی را برای باورهای دنیای عادلانه بر شمرده است: (۱) این باورها نشانه‌ای از قرار داد شخصی و الزام به رفتار به شیوه‌ای منصفانه و عادلانه هستند، (۲) این باورها چارچوب مفهومی لازم جهت تعبیر و تفسیر معنادار وقایع زندگی شخصی فراهم می‌سازند، (۳) این باورها به افراد این اطمینان را می‌دهد که دیگران با آنها به شیوه‌ای منصفانه برخورد

-
- 1- Just world hypothesis
 - 2 -Furnham
 - 3 -Dalbert , Lipkus , Sallay & Goch
 - 4 - Mudrack
 - 5 -Wolfradt & Dalbert
 - 6 - Loo
 - 7 - Begue
 - 8 -Oppenheimer
 - 9 - Lerner

خواهند کرد و آنها قربانی بلایای غیر قابل پیش‌بینی نخواهند شد. این ویژگی‌ها و کارکردهای باورهای دنیای عادلانه گستره وسیعی از رفتارهای انسانی را در بر خواهد گرفت و دارای کارکردهای سازشی بسیار با اهمیتی در زندگی مانند قادر ساختن افراد برای سرمایه‌گذاری برای آینده خود، افزایش رفتار پیشرفت‌گرایانه و کاهش استرس است.

بر این مبنای باور به دنیای عادلانه نظریه‌ای در باب عدالت محسوب می‌شود که بر پایه این فرض قرار دارد که شایستگی و سزاواری تعیین‌کننده سرنوشت افراد است (لرنر، ۱۹۷۹: ۲۱۰؛ لرنر و میلر، ۱۹۷۸: ۱۰۳۶). در واقع شاید بتوان باور به دنیای عادلانه را نوعی توهم مثبت^۱ تلقی کرد که می‌تواند افراد را ترغیب کند تا دنیای اطراف خود را به شیوه قابل پیش‌بینی و معنی‌دار بنگرند (هافرو اولسون^۲، ۱۹۹۸: ۷۰). برخی پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند افرادی که دارای باورهای نیرومندی نسبت به دنیای عادلانه هستند تمایل به توجیه نابرابری‌ها را داشته، کمتر خود را در ناکامی‌ها سرزنش می‌کنند و کمتر هم احتمال می‌رود که قربانیان بی‌عدالتی‌های اجتماعی را زبون و خوار کنند (دالبرت و یاماوچی^۳، ۱۹۹۴: ۱۶۲۲). پژوهش‌ها همچنین نشان داده افرادی که دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومندی هستند تمایل به اقتدار منطقی، مذهبی بودن، اعتمادکردن و اعتماد داشتن دارند و دارای کنترل درونی مطلوبتری نسبت به کسانی که دارای این باورها نیستند می‌باشند (واگش تاف^۴، ۱۹۸۳ ص، ۱۴۷؛ زاگرمین و گرباسی^۵، ۱۹۷۷ ص، ۳۱۳؛ فیدر^۶، ۱۹۹۱: ۸۳؛ مور و لوسکری^۷، ۱۹۹۵ ص، ۱۰۲؛ لوففر، دون و هوستون^۸، ۱۹۹۸: ۴۹۷؛ استاورز و درم^۹، ۱۹۹۸: ۴۲۳).

در مواردی در باب خود گزارش دهی باورهای دنیای عادلانه حساسیت‌هایی وجود داشته ولی در مجموع ارتباط این نوع باورها با پدیده‌های گوناگون در حداقل پژوهش‌های سه دهه (از زمان مطرح شدن این باورها توسط لرنر) مورد حمایت قرار گرفته است. نخستین پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه، تمایل به نوعی مفهوم سازی تک بعدی که دارای دو قطب (بدین ترتیب که باور به دنیای عادلانه در برابر

1 - Positive illusion

2 - Hafer & Olson

3 - Dalbert & Yamauchi

4 - Wagstaff

5 - Zuckerman & Gerbasi

6 - Feather

7 - Mohr & Luscri

8 - Lupfer, Doan & Houston

9 - Stawers & Durm

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۹۹

باور به دنیای ناعادلانه دو قطب یک پیوستار هستند) است را نشان می‌دهد (رابین و پپلاو^۱، ۱۹۷۳: ۷۰ و ۱۹۷۵: ۸۵). با این حال مطالعات صورت گرفته بر روی این امر نشان از آن دارد که همبستگی بین این دو نوع باور (دنیای عادلانه در برابر دنیای ناعادلانه) در حد صفر است (فرنهام، ۱۹۸۵: ۳۶۴؛ فرنهام و کارانی^۲، ۱۹۸۵: ۱۲؛ هیون و کونورز^۳، ۱۹۸۸: ۲۶۱). بر همین اساس هم پیشنهاد شده که باور به دنیای عادلانه و باور به دنیای ناعادلانه دو سازه مستقل از یکدیگر هستند (فرنهام و پروکتر^۴، ۱۹۸۹: ۳۷۰). دالبرت و همکاران (۲۰۰۱: ۵۶۲) در همین راستا عقیده دارند که باور به دنیای عادلانه را می‌توان به‌عنوان قرار داد شخصی میان فرد و دنیای او نگریست. بنابراین هر چه که افراد بیشتر به این نوع باورها عقیده داشته باشند ماهیت لازم الاجراء بودن چنین قراردادی نیز نیرومندتر می‌شود (لرنر، ۱۹۷۷: ۱۰). چنین قرار دادی مشتمل بر الزام به حفظ عدالت و عمل به شیوه‌ای عادلانه و منصفانه می‌باشد. برای مثال هر چه که افراد بیشتر به دنیای عادلانه عقیده داشته باشند، تلاش بیشتری هم طبعاً برای برقراری عدالت خواهند کرد (بیرهوف، کلانی و کرامپ^۵، ۱۹۹۱: ۳۰۰) و تلاش بیشتری هم برای اصلاح و رفع یا توجیه بی‌عدالتی‌ها خواهند نمود (لرنر و سیمونز، ۱۹۶۶: اشمیت ۶، ۱۹۹۸ ص، ۱۷۰).

چنین چشم اندازهایی باعث تقویت احساس اعتماد و امنیت در محیط فرد و اجتماع می‌شود (برای نمونه فرد احساس می‌کند که دیگران با او به شیوه‌ای منصفانه و عادلانه رفتار خواهند کرد). به‌طور خلاصه باور به دنیای عادلانه نوعی آمادگی شخصی فراهم می‌آورد و طبعاً اشخاصی که دارای باورهای نیرومندی در این حوزه هستند هماهنگ و متناسب با قواعد عدالت و انصاف عمل خواهند کرد برعکس باور به دنیای ناعادلانه نشان دهنده یا زمینه ساز نوعی تمایل به رهایی از عمل کردن بر مبنای هر قاعده منصفانه و عادلانه‌ای است. در چنین صورتی باور به دنیای ناعادلانه ممکن است باعث ترویج بدگمانی و سوءظن و رفتارهایی شود که مبتنی بر علاقه به صرف خویشتن هستند، بدون اینکه احساس اجباری برای رفتار متناسب با هر قاعده منصفانه در کار باشد. چنانکه چنین فرضیه‌ای صحیح باشد، پیامدهای سازشی باور به دنیای عادلانه نباید در جوامعی که باور به دنیای ناعادلانه دارند دیده شود. و بر عکس هم باور به دنیای

-
- 1 -Rubin & Peplau
 - 2 -Furnham & Karani
 - 3 -Heaven & Connors
 - 4 - Furnham & Procter
 - 5 - Bier Hoff, Klein & kramp
 - 6 -Schmidt

ناعادلانه باید باعث افزایش احتمال بی‌عدالتی و بی‌انصافی شود. چنین امری لازم است در پژوهش‌های مستقل با استفاده از ابزارهای سنجش روا و پایا مورد بررسی قرار گیرد.

به هرحال برخی پژوهش‌های که در آنها از مقیاس‌های شناخته شده این حوزه (مانند رابین و پپلاو، ۱۹۷۳: ۸۰ و ۱۹۷۵: ۶۸) استفاده شده برای اهمیت کاربردی اینگونه باورها حمایت قابل توجهی فراهم نموده‌اند. برای نمونه باورهای دنیای عادلانه با کاربرد افراطی مجازات اعدام (لوگین بال و میدن دورف^۱، ۱۹۸۸ ص، ۲۶۵) و داوری در باب قانون شکنی‌ها (در راستای برخوردهای قانونی و منصفانه و نه نادیده گرفتن آن، تیلر و کلین کی^۲، ۱۹۹۲: ۱۶۴۲) با ادراکات معطوف به تبعیض‌های شخصی و اجتماعی یا سوگیری‌های قومی و نژادی (رایت و لیتل فورد^۳، ۲۰۰۲ ص، ۵)، با تعبیر و تفسیر غیرمنصفانه بودن وقایع منفی (بال، تری وینو و سیمز، ۱۹۹۴ ص، ۳۰۵) و ارائه کمک و یاری رسانی در حوادث اتومبیل (بیرهوف، کلاین و کرامپ، ۱۹۹۱: ۳۰۰) دارای رابطه (برخی مثبت و برخی منفی) است. جالب اینکه باورهای دنیای عادلانه با تمایل به فهم رفتار (لویفر، دوان و هوستون، ۱۹۹۸: ۴۹۵) با نحوه عملکرد در تکالیف اجتماعی شغلی (توماکاو بلاسکوویچ، ۱۹۹۴: ۷۳۵) و رضایت شغلی (بنسون، ۱۹۹۲: ۷۵) نیز دارای رابطه گزارش شده است. این پژوهش‌ها اهمیت و ضرورت پژوهش در مورد باورهای دنیای عادلانه را نشان می‌دهد.

همان‌طور که لرنر^۳ (۱۹۸۰: ۳۹) مطرح نموده، نحوه ادراکات افراد در تعاملات خانوادگی و اجتماعی جزئی جدایی‌ناپذیر از مجموعه باورهای دنیای عادلانه است. به این مفهوم که افراد عقیده مند به این نوع باورها در تعاملات اجتماعی خود با دیگران از طریق رفتارهای خود این نوع باورها را به دیگران هم منتقل می‌کنند (بگیو، ۲۰۰۲: ۳۷۹). بنابراین عقلانی به نظر می‌رسد که افراد دارای باور نیرومند به دنیای عادلانه به‌طور کلی ادراک مثبت‌تری نسبت به دیگران داشته باشند در حالی که افرادی که عقاید نیرومندی نسبت به دنیای عادلانه ندارند ممکن است در تعاملات خود با دیگران به شیوه‌ای غیر اجتماعی (بی‌هنجاری یا آنومیک) و مبتنی بر بدگمانی و سوء ظن رفتار کنند (لرنر، ۱۹۸۰: ۳۹). گستره وسیعی از متغیرها در خارج از ایران در سطح اجتماعی، روانی و شخصیتی با باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران مورد بررسی قرار گرفته است. در عین حال متغیرهای جمعیت‌شناختی چندی نیز تا کنون در این حوزه‌ها بررسی شده‌اند. برای مثال جنسیت، شغل، تحصیلات و متغیرهای از این دست در ارتباط با باورهای دنیای عادلانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

1 -Luginbuhl & Middendorf
2 -Talyer & Kleinke
3 - Wright & Little ford

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۰۱

بر اساس مروری که فرنهام (۲۰۰۳، ص ۷۹۶) بر پژوهش‌های انجام داده، مشخص شده که تفاوت‌های جمعیت شناختی چندی در مورد باورهای دنیای عادلانه وجود دارد، اما این مطالعات در حد محدودی است. این وضعیت در خارج از ایران می‌باشد و در داخل کشور، تا به حال کار جدی در باب تفاوت سنجی‌های جمعیت شناختی بجز مطالعه حاضر صورت نپذیرفته است. بر اساس فرا تحلیلی که اکونور، موریسون، مکلود و آندرسون (۱۹۹۶، ص ۱۴۵) به انجام رسانده‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که میانگین اندازه اثر وزنی (d) برای رابطه بین جنسیت و باورهای دنیای عادلانه ۰/۱۲ است. شواهد مرور شده از سی و سه مطالعه نشان می‌دهد که مردان تا اندازه‌ای نسبت به زنان بیشتر احتمال دارد که به دنیای عادلانه عقیده داشته باشد. با این حال فرنهام (۲۰۰۳، ص ۷۹۶) معتقد است که با اینگونه تفاوت‌ها باید با احتیاط برخورد شود چرا که مطالعه اخیرتر دروم و استاورز (۱۹۹۸، ص ۳۲۹) نشان داده که تفاوت معنی داری بین زنان و مردان در باور به دنیای عادلانه وجود ندارد. بهر حال چنانکه دیده می‌شود نتایج پژوهش‌های خارجی، نتیجه‌گیری یک دست و هماهنگی را ارائه نمی‌کند.

روش پژوهش

از آنجا که هدف از این پژوهش مقایسه نگرش زنان و مردان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان بوده، از روش پیمایشی برای نگرش سنجی و روش پژوهش پس رویدادی (یا علی - مقایسه‌ای) برای مقایسه نظرات زنان و مردان استفاده شده است.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه زنان و مردان بالای ۱۷ سال ساکن در شهر اصفهان در سال ۱۳۸۴ و بهار ۱۳۸۵ تشکیل داده‌اند. نمونه این پژوهش بر اساس هدف پژوهش که نگرش سنجی در باب باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان در بین زنان و مقایسه آن با نگرش مردان نسبت به باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان بوده ۱۲۰۰ نفر در نظر گرفته شد. که ۲۴ پرسشنامه در نهایت فاقد اعتبار تشخیص داده شد، به همین دلیل گروه نمونه نهایی ۱۱۷۶ نفر در نظر گرفته شد. جمعیت نمونه این پژوهش را افراد دارای سن ۱۷ تا ۷۰ سال (با انحراف استاندارد ۵/۴۲) و طیف تحصیلاتی آن از بیسواد تا کارشناسی ارشد و دکتری و طیف‌های شغلی متنوع را در بر گرفته است. روش نمونه‌گیری مورد استفاده در پژوهش به دلیل اینکه گروه نمونه تمامی ساکنان شهر اصفهان بوده‌اند، روش چند مرحله‌ای بوده است. به این ترتیب که اصفهان ابتدا به چهار منطقه شرق، غرب، جنوب و شمال تقسیم شده و پس از آن از بین هر یک از

۱۰۲ پژوهش زنان، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۵

مناطق ده خیابان انتخاب شده است. سپس در مرحله نهایی از هر ده خیابان دو تا پنج کوچه اصلی انتخاب و از هر کوچه بین ۵ تا ۱۰ پرسشنامه برای پاسخگویی در نظر گرفته شده است.

ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان بوده است که برای اولین بار در ایران و برای این پژوهش ساخت و آماده شده است. نحوه ساخت آن بدین ترتیب بوده است که: با مروری بر ادبیات پژوهش و مروری بر پرسشنامه‌های موجود برای سنجش باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران از ساتون و داگلاس (۲۰۰۵) انتخاب گردید. پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران دو پرسشنامه هشت سؤالی است که با طیف لیکرت هفت درجه‌ای (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷) پاسخ داده می‌شود. برای پاسخگویی به این پرسشنامه‌ها یکبار فرد با توجه به شرایط خود و یکبار با توجه به شرایط دیگران آنها را پاسخ می‌دهد. به همین ترتیب دو نمره کلی از این دو پرسشنامه برای هر نفر بدست می‌آید. پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان که در این پژوهش آماده و بکار گرفته شده از روی این دو پرسشنامه (باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران) تهیه شده با این تفاوت که یکبار فرد پاسخ دهنده آن را با توجه به شرایط مردان و یکبار آن را با توجه به شرایط زنان پاسخ می‌دهد. یکی از سؤالات باورهای دنیای عادلانه برای زنان به شرح زیر است: "خانم‌ها (زن‌ها) چیزی را از دنیا بدست می‌آورند که شایستگی آن را دارند". سؤال متقابل آن برای مردان به شرح زیر است: "آقایان (مردها) چیزی را از دنیا بدست می‌آورند که شایستگی آن را دارند". این پرسشنامه از نظر روایی و پایایی به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته است. پایایی این پرسشنامه به شیوه همسانی درونی (آلفای کرونباخ)، دو نیمه سازی (اسپیرمن - براون و گاتمن) و باز آزمایی مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱): ضرایب پایایی پرسشنامه های باورهای عادلانه برای زنان و مردان

ردیف	شاخص‌های آماری	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ	ضریب اسپیرمن - براون	ضریب گاتمن	ضریب بازآزمایی
۱	پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان	۸	۰/۷۹۸	۰/۷۴۷	۰/۷۴۱	۰/۸۲**
۲	پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای مردان	۸	۰/۸۱۱	۰/۷۸۵	۰/۷۸۵	۰/۸۵**

** $p < .01$

روایی دو پرسشنامه پژوهش به صورت همزمان با دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران از ساتون و داگلاس (۲۰۰۵) نقل از گل پرور، کامکار و جوادی، (۱۳۸۵) و پرسشنامه عدالت اجتماعی از راسینسکی و

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۰۳

فلدمن (نقل از گلپرور و عریضی، ۱۳۸۳ و عریضی و گلپرور ۱۳۸۴) مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن را در جدول (۳) می‌بینید.

جدول (۲) روایی همزمان پرسشنامه‌های دنیای عادلانه برای زنان و مردان با پرسشنامه‌های دنیای

عادلانه برای خود و دیگران و عدالت اجتماعی

پرسشنامه‌ها	رتبه	پرسشنامه‌ها	پرسشنامه‌ها باورهای دنیای عادلانه برای زنان	پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای مردان
پژوهشگران عادلانه برای دنیای پرسشنامه	۱	پرسشنامه دنیای عادلانه برای دیگران	۰/۵۵۷**	۰/۵۶۷**
	۲	پرسشنامه دنیای عادلانه برای خود	۰/۵۸۷**	۰/۵۶۸**
پرسشنامه عدالت اجتماعی	۳	فردگرایی اقتصادی	۰/۰۷۱*	۰/۱۱۳**
	۴	انصاف	۰/۱۵۶*	۰/۲۲۸**
	۵	برابری	۰/۰۰۸	۰/۰۲۶
	۶	نیاز	۰/۰۲۷	۰/۰۰۳
	۷	کل پرسشنامه عدالت اجتماعی	۰/۱**	۰/۱۴۲

**P<۰/۰۱ *P<۰/۰۵

پرسشنامه‌های این پژوهش به شیوه خود گزارش دهی و توسط پاسخگویان در درب منازل آنها پاسخ داده شده است. با این حال در مواردی که افراد دارای سواد لازم (معمولاً بی‌سواد یا ابتدایی) نبودند، پژوهشگران سؤالات را برای پاسخگویان خوانده و سپس پاسخ‌های آنها را ثبت نموده‌اند.

نگرش زنان و مردان اصفهانی نسبت به عادلانه بودن دنیا

یافته‌های پژوهش به ترتیب برای نگرش زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان و سپس مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان ارائه می‌شود. در جدول (۳) شاخص‌های توصیفی نگرش زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای زنان ارائه شده است.

جدول (۳): شاخص‌های توصیفی باورهای دنیای عادلانه برای زنان در دو گروه زنان و مردان

ردیف	شرح سئوالات	زنان				مردان			
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
۱	منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا	۶۲۵	۲/۳۶	۱/۳۸۶	۰/۰۵۵	۵۵۱	۲/۸۱	۱/۵۹۸	۰/۰۶۸
۲	شایستگی زنان در بدست می آورند	۶۲۵	۳/۳۵	۱/۶۲۹	۰/۰۶۵	۵۵۱	۳/۶۹	۱/۷۳۰	۰/۰۷۴
۳	منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر	۶۲۵	۳/۱۶	۱/۵۱۷	۰/۰۶۱	۵۵۱	۳/۳۶	۱/۵۹۲	۰/۰۶۸
۴	سزاواری خانمها در پادشها و تنبیهها	۶۲۵	۳/۶۱	۱/۷۰	۰/۰۶۸	۵۵۱	۴/۰۶	۱/۷۳۱	۰/۰۷۴
۵	دریافت احترام در خور شأن برای خانمها	۶۲۵	۴/۲۲	۱/۸۳۶	۰/۰۷۳	۵۵۱	۴/۴۸	۱/۷۶۳	۰/۰۷۵
۶	سزاواری خانمها در بدست می آورند	۶۲۵	۳/۸۰	۱/۷۶۰	۰/۰۷	۵۵۱	۴/۰۱	۱/۷۵۲	۰/۰۷۵
۷	دریافت توجه در خور شأن تلاشی که می کنند	۶۲۵	۳/۵۷	۱/۸۵۲	۰/۰۷۴	۵۵۱	۴/۰۲	۱/۸۳۰	۰/۰۷۸
۸	مستوجب بودن خانمها برای بدشانسیها	۶۲۵	۳/۵۴	۱/۸۶۳	۰/۰۷۵	۵۵۱	۳/۹۷	۱/۸۷۱	۰/۰۸

چنانکه در جدول (۳) مشاهده می شود در سؤال منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا میانگین گروه زنان (۲/۳۶) اندکی پایین تر از گروه مردان (۲/۸۱) بوده است. در شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می آورند میانگین گروه زنان (۳/۳۵) اندکی پایین تر از گروه مردان (۳/۶۹) بوده است. در سئوالات منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر، سزاواری خانمها در پادشها و تنبیهها، در دریافت احترام در خور شأن برای خانمها، در سزاواری خانمها در دستیابی به آنچه بدست می آورند، در دریافت توجه در خور شأن تلاشی که می کنند و مستوجب بودن خانمها برای بدشانسیها میانگین گروه زنان (بترتیب ۳/۱۶، ۳/۶۱، ۴/۲۲، ۳/۸۰، ۳/۵۷، ۳/۵۴) از میانگین گروه مردان (بترتیب ۳/۳۶، ۴/۰۶، ۴/۴۸، ۴/۰۱، ۴/۰۲ و ۴/۰۸)

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۰۵

۳/۹۷) پایین تر بوده است. در جدول (۴) نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی تفاوت احتمالی بین نگرش زنان و مردان در هر یک از سؤالات پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان ارائه شده است.

جدول (۴): نتایج آزمون t تک نمونه‌ای (با میانگین ۴) برای معناداری نگرش های زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای زنان

ردیف	شرح سؤالات	مردان				زنان			
		مقدار t	درجه آزادی	مقدار t	میانگین تفاوت	مقدار t	درجه آزادی	مقدار t	میانگین تفاوت
۱	منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا	۲۹/۵۹۰	۶۲۴	-۱۷/۴۴۲	-۱/۶۴۰	۰/۰۰۰	۵۵۰	-۱/۱۹۲	
۲	شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می آورند	-۹۴۳۹	۶۲۴	-۴/۲۵۰	-۰/۶۴۸	۰/۰۰۰	۵۵۰	-۰/۳۱۳	
۳	منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر	۱۳/۷۶۴	۶۲۴	-۹/۴۵۵	-۰/۸۳۵	۰/۰۰۰	۵۵۰	-۰/۶۴۴	
۴	سزاواری خانمها در پاداشها و تنبیهها	-۵/۷۱۹	۶۲۴	۰/۷۹۰	-۰/۳۸۹	۰/۰۰۰	۵۵۰	۰/۰۵۹	
۵	دریافت احترام در خورشان برای خانمها	۲/۹۸۵	۶۲۴	۶/۴۲۸	۰/۲۱۹	۰/۰۰۳	۵۵۰	۰/۴۸۴	
۶	سزاواری خانمها در دستیابی به آنچه بدست می آورند	-۲/۸۸۶	۶۲۴	۰/۰۹۸	-۰/۲۰۳	۰/۰۰۴	۵۵۰	۰/۰۰۷	
۷	دریافت توجه در خورشان تلاشی که می کنند	-۵/۷۴۶	۶۲۴	۰/۲۱۰	-۰/۴۲۷	۰/۰۰۰	۵۵۰	۰/۰۱۶	
۸	مستوجب بودن خانمها برای بدشانسیها	-۶/۱۶۳	۶۲۴	-۰/۳۸۹	-۰/۴۵۹	۰/۰۰۰	۵۵۰	-۰/۰۳۱	

میانگین گروه زنان و مردان در دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان با میانگین ثابت ۴ (میانگین برای مقیاس های هفت درجه ای) مورد مقایسه قرار گرفته است. چنانکه در جدول (۴) دیده می شود در تمامی موارد بجز سؤال پنجم که میانگین گروه زنان بالاتر از ۴ بوده (برابر با ۴/۲۲) در بقیه موارد با توجه به t های منفی بدست آمده نگرش زنان نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا پایین تر از حد متوسط بوده است. اما برای گروه مردان صرفاً در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۱۷/۴۴۲$)، شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می آورند ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۴/۲۵۰$) و در منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۹/۴۵۵$) نگرش منفی و معنی دار نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا برای زنان وجود

۱۰۶ پژوهش زنان، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۵

داشته و در دریافت احترام در خور شأن برای خانمها ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۶/۴۲۸$) نیز نگرش مردان نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا مثبت بوده است. اما در سزاوارای خانمها در پاداشها و تنبیهها، در سزاوارای خانمها در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در دریافت توجه در خور شأن تلاشی که می‌کنند و در مستوجب بودن خانمها برای بدشانسها نگرش مردان نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا در حد متوسط است.

جدول (۵): شاخص‌های توصیفی باورهای دنیای عادلانه برای مردان در دو گروه زنان و مردان

ردیف	شرح سئوالات	مردان				زنان			
		تعداد	میانگین	انحراف معیا	خطای استاندارد	تعداد	میانگین	انحراف معیا	خطای استاندارد
۱	منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا	۶۲۵	۳/۶۱	۱/۷۷۵	-۰/۰۷۱	۵۵۱	۳/۲۳	۱/۷۲۷	۰/۰۷۴
۲	شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند	۶۲۵	۳/۸۳	۱/۶۹۱	-۰/۰۶۸	۵۵۱	۴/۰۲	۱/۷۹۹	۰/۰۷۷
۳	منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر	۶۲۵	۳/۳۲	۱/۵۵۹	-۰/۰۶۲	۵۵۱	۳/۱۲	۱/۵۸۱	۰/۰۶۸
۴	سزاواری آقایان در پاداشها و تنبیهها	۶۲۵	۴/۳۶	۱/۶۶۴	-۰/۰۶۷	۵۵۱	۴/۳۰	۱/۷۲۵	۰/۰۷۴
۵	دریافت احترام در خور شأن برای آقایان	۶۲۵	۴/۶۶	۱/۶۴۳	-۰/۰۶۶	۵۵۱	۴/۷۱	۱/۶۸۶	۰/۰۷۲
۶	سزاواری آقایان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند	۶۲۵	۴/۰۸	۱/۷۰۹	-۰/۰۶۸	۵۵۱	۴/۱۶	۱/۷۷۳	۰/۰۷۶
۷	دریافت توجه در خور شأن تلاشی که می‌کنند	۶۲۵	۴/۲۳	۱/۸۰۷	-۰/۰۷۲	۵۵۱	۴/۲۷	۱/۸۱۵	۰/۰۷۸
۸	مستوجب بودن آقایان برای بدشانسیها	۶۲۵	۴/۴۱	۱/۸۶۰	-۰/۰۷۴	۵۵۱	۴/۱۵	۱/۷۸۰	۰/۰۷۶

چنانکه در جدول (۵) دیده می‌شود در سئوالات منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا، در شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر میانگین گروه زنان از چهار کمتر ولی در سزاواری آقایان در پاداشها و تنبیهها، دریافت احترام در خور شأن برای آقایان، در سزاواری آقایان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، در دریافت توجه در خور شأن تلاشی

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۰۷

که می‌کنند و در مستوجب بودن آقایان برای بدشانسی‌ها میانگین نگرش خانم‌ها در دنیای عادلانه برای آقایان بالاتر از چهار بوده است. آقایان نیز بجز یک استثناء یعنی در شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند شرایطی شبیه خانم‌ها داشته‌اند.

جدول (۶): نتایج آزمون t تک نمونه‌ای (با میانگین ۴) برای معناداری نگرش‌های زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای مردان

ردیف	شرح سئوالات	مردان				زنان			
		مقدار t	درجه آزادی	مقدار t	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	مقدار t	تفاوت میانگین
۱	منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا	-۵/۵۴۵	۶۲۴	۱۰/۴۲۱	-۰/۳۹۴	۵۵۰	۰/۰۰۰	۰/۷۷۰	
۲	شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند	-۴/۸۳۲	۶۲۴	۰/۳۰۹	-۰/۱۶۸	۵۵۰	۰/۷۵۷	۰/۰۳۴	
۳	منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر	-۱۰/۹۸	۶۲۴	۱۲/۹۵۰	-۰/۱۶۸۵	۵۵۰	۰/۰۰۰	-۰/۸۷۶	
۴	سزاواری آقایان در پاداش‌ها و تنبیه‌ها	۵/۴۸۲	۶۲۴	۴/۰۸۹	۰/۳۶۵	۵۵۰	۰/۰۰۰	۰/۳۰۲	
۵	دریافت احترام در خوردن برای آقایان	۱۰/۱۰۱	۶۲۴	۹/۸۶۴	۰/۶۶۴	۵۵۰	۰/۰۰۰	۰/۷۱۱	
۶	سزاواری آقایان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند	۱/۲۱۷	۶۲۴	۲/۰۵۰	۰/۰۸۳	۵۵۰	۰/۰۴۱	۰/۱۵۵	
۷	دریافت توجه در خوردن تلاشی که می‌کنند	۳/۲۱۰	۶۲۴	۳/۴۸۷	۰/۳۳۲	۵۵۰	۰/۰۰۱	۰/۲۷۱	
۸	مستوجب بودن آقایان برای بدشانسی‌ها	۵/۵۴۷	۶۲۴	۱/۹۹۳	۰/۴۱۳	۵۵۰	۰/۰۴۷	۰/۱۵۲	

چنانکه در جدول (۶) دیده می‌شود نگرش زنان نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا برای مردان در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۵/۵۴۵$)، در شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند ($P < ۰/۰۵$ و $t = -۴/۸۳۲$) و در منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر ($P < ۰/۰۱$ و $t = -۱۰/۹۸۰$) منفی ولی در موارد سزاواری آقایان در پاداش‌ها و تنبیه‌ها ($P < ۰/۰۱$ و $t = ۵/۴۸۲$)، دریافت احترام در خوردن برای آقایان ($P < ۰/۰۱$ و $t = ۱۰/۱۰۱$)، در دریافت توجه در خوردن

۱۰۸ پژوهش زنان، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۵

شأن تلاشی که می‌کنند ($P < 0/01$ و $t = 3/21$) و در مستوجب بودن آقایان برای بدشانسی‌ها ($P < 0/01$) و مثبت و در سزاواری آقایان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، نگرش زنان نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا برای آقایان در حد متوسط بوده است. نگرش آقایان در منصفانه بودن شرایط دنیا برای آقایان، در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا ($P < 0/01$ و $t = -12/950$) منفی، ولی در شایستگی مردان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند در حد متوسط و در بقیه موارد در حد مثبت است.

جدول (۷): شاخص‌های توصیفی گروه‌های زنان و مردان در پرسشنامه‌های دنیای عادلانه برای زنان و مردان

ردیف	پرسشنامه‌ها	گروه‌های جنسیتی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
۱	باورهای دنیای عادلانه برای زنان	مردان	۵۵۱	۳/۷۹۸	۱/۱۳۰	۰/۰۴۸
		زنان	۶۲۵	۳/۴۵۲	۱/۰۶۸	۰/۰۴۲
۲	باورهای دنیای عادلانه برای مردان	مردان	۵۵۱	۳/۹۹۶	۱/۱۷۳	۰/۰۵۰
		زنان	۶۲۵	۴/۰۶۳	۱/۱۰۰	۰/۰۴۴

چنانکه در جدول (۷) دیده می‌شود، میانگین باورهای دنیای عادلانه برای زنان در گروه مردان (۳/۷۹۸) بالاتر از میانگین باورهای دنیای عادلانه برای زنان در گروه زنان (۳/۴۵۲) بوده است. میانگین گروه مردان در باورهای دنیای عادلانه برای مردان (۳/۹۹۶) پایین‌تر از میانگین باورهای دنیای عادلانه برای مردان در گروه زنان (۴/۰۶۳) بوده است. لازم به ذکر است که افزایش نمرات در دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان به عنوان عادلانه تر بودن شرایط دنیا تلقی می‌شود. در جدول (۸) نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان ارائه شده است.

چنانکه در جدول (۸) دیده می‌شود، پیش فرض برابری واریانس‌ها (آزمون لوین ستون اول و دوم) برای پرسشنامه‌های باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان رعایت ($P > 0/05$) شده است. در عین حال شواهد بدست آمده حاکی از آن است که زنان و مردان صرفاً در باورهای دنیای عادلانه برای زنان ($P < 0/01$) و ($t = 5/388 = 1174$) با یکدیگر دارای تفاوت معنا دار هستند ولی در باورهای دنیای عادلانه برای مردان بین زنان و مردان تفاوت معنی داری وجود نداشته است ($P > 0/05$).

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۰۹

جدول (۸): نتایج آزمون t گروه‌های مستقل برای مقایسه زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان

پرسشنامه‌ها	شرایط رعایت یا عدم رعایت برابری واریانس‌ها	آزمون لوین		نتایج آزمون t برای مقایسه میانگینهای زنان و مردان		
		مقدار F	معناداری	مقدار t	درجه آزادی	معناداری
پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای زنان	با رعایت پیش فرض برابری واریانس‌ها	۰/۵۸۶	۰/۴۴۴	۵/۳۸۸	۱۱۷۴	۰/۰۰۰
	با عدم رعایت پیش فرض برابری واریانس‌ها	-	-	۵/۳۶۷	۱۱۲۹/۳۳۶	۰/۰۰۰
پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای مردان	با رعایت پیش فرض برابری واریانس‌ها	۱/۴۹۹	۰/۲۲۱	-۱/۰۱۸	۱۱۷۴	۰/۳۰۹
	با عدم رعایت پیش فرض برابری واریانس‌ها	-	-	-۱/۰۱۴	۱۱۲۶/۳۹۴	۰/۳۱۱

بحث و نتیجه‌گیری

چنانکه در بخش یافته‌ها مشخص گردید (جدول ۳ تا ۶) گروه نمونه زنان شرکت کننده در این پژوهش به جز در مورد دریافت احترام در خور شأن برای خانم‌ها (که دارای نگرش مثبت نسبت به آن بودند) در تمامی موارد منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا، شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر، سزاواری خانم‌ها در پاداش‌ها و تنبیه‌ها، سزاواری خانم‌ها در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، دریافت توجه در خور شأن و تلاشی که می‌کنند و مستوجب بودن خانم‌ها برای بدشانسی‌ها نسبت به عادلانه بودن شرایط دنیا برای خانم‌ها دارای نگرش منفی بودند. بعبارت دیگر زنان شرکت کننده در این پژوهش بر این باور بوده‌اند که در موارد فوق سطح عدالت پایین تر از حد متوسط است و یا اینکه در موارد فوق برای خانم‌ها بی‌عدالتی وجود دارد. اما گروه مردان شرکت کننده در پژوهش صرفاً در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت زنان در دنیا، شایستگی زنان در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند و منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر دارای نگرش منفی، در سزاواری خانم‌ها در پاداش‌ها و تنبیه‌ها، سزاواری خانم‌ها در دستیابی به آنچه بدست می‌آورند، دریافت توجه در خور شأن و تلاشی که می‌کنند و در مستوجب بودن خانم‌ها برای بدشانسی‌ها دارای نگرش در حد متوسط و در دریافت احترام در خور شأن برای خانم‌ها دارای نگرش مثبت بوده‌اند.

نتایج فوق الذکر در ابعادی بین نگرش زنان و مردان و عادلانه بودن شرایط دنیا برای خانمها تفاوتها و شباهتهایی را نشان می‌دهد. مطالعه فرا تحلیلی توسط مک لود و آندرسون (۱۹۹۶) نشان داده که احتمال دارد مردان تا اندازه‌ای نسبت به زنان بیشتر به دنیای عادلانه عقیده داشته باشند. در عین حال مطالعه درم و استاورز (۱۹۹۸) چنین تفاوتی را گزارش نموده است. به هر حال بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که یافته‌های این بررسی با برخی از یافته‌های پژوهشگران خارجی (مانند مک لودو آندرسون، ۱۹۹۶؛ درم و استاورز، ۱۹۹۸ و فرنهام، ۲۰۰۳) همسویی و با برخی دیگر ناهمسویی نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد که باورهای دنیای عادلانه در نزد زنان و مردان مبتنی بر دلایل متفاوتی باشد. همسو با بسیاری از پژوهش‌های مربوط به حوزه باورهای دنیای عادلانه باید گفت که باور به دنیای عادلانه بر خلاف باور به دنیای ناعادلانه (همسو با پژوهش‌های پژوهشگرانی چون رابین و پیلانو، ۱۹۷۳ و ۱۹۷۵؛ لوگین بال و میدن دورف، ۱۹۹۸؛ تیلر و کلین کی، ۱۹۹۲؛ رایت و لیتل فورد، ۲۰۰۲؛ بال، تری وینو و سیمز، ۱۹۹۴؛ بیرهوف و کلاین و کرامپ، ۱۹۹۱؛ لوفپر، دوان و هوستون، ۱۹۹۸) ممکن است تبعات عملکردی و رفتاری متفاوتی را بدنبال آورد.

برای نمونه کسی که به دنیای عادلانه باور دارد، ساده‌تر برای آینده زندگی خود برنامه ریزی می‌کند، در عرصه عمل فعال‌تر ظاهر می‌شود و در عین حال به قواعد اجتماعی نیز پای بندتری نشان می‌دهد. همین امر نوعی امنیت و نظم را در جامعه بوجود می‌آورد. باور به ناعادلانه بودن شرایط دنیا برای زنان در این مطالعه حاکی از آن است که خانم‌های شرکت کننده در مطالعه از آنچه خود تجربه می‌کنند و آنچه که از دنیای خود دریافت می‌کنند از نظر سطح عدالت و انصاف رضایت چندانی ندارند. به رغم اینکه در مواردی (جدول ۳ را نگاه کنید) نگرش زنان از حد متوسط پایین تر بوده ولی این اختلاف خیلی زیاد نیست. با این حال لازم است دلایل این امر به طور جدی بررسی شود. چنین باورهایی (مبنی بر ناعادلانه بودن شرایط دنیا برای خانمها) در نظام باورهای افراد باید بررسی شود تا مشخص شود که مبنای این نوع باورها تصورات کلی افراد است و یا تمرکز آنها بر جنبه‌های خاصی از شرایط پیرامونی که چندان با توقعات و انتظارات آنها همخوانی ندارد.

در بخش دیگری از یافته‌ها مشخص گشت که زنان شرکت کننده در پژوهش در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا، در شایستگی مردان در آنچه بدست می‌آورند و در منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر دارای نگرش منفی (یعنی شرایط را برای آقایان غیرعادلانه تلقی می‌کنند) ولی در سزاواری آقایان برای پاداش‌ها و تنبیه‌ها، در دریافت احترام در خور شأن آقایان، در دریافت توجه در خور شأن

مقایسه نگرش زنان و مردان به دنیای عادلانه ۱۱۱

تلاشی که می‌کنند و در مستوجب بودن آقایان برای بدشانسی‌ها دارای نگرش مثبت (یعنی شرایط را برای آقایان منصفانه و عادلانه تلقی می‌کنند) بودند. گروه مردان نیز در منصفانه و عادلانه بودن وضعیت مردان در دنیا و در منصفانه رفتار کردن مردان در دنیا با یکدیگر دارای نگرش منفی (یعنی شرایط را ناعادلانه تلقی نموده‌اند) و در دیگر موارد نگرش متوسط و مثبتی (عادلانه تلقی کردن شرایط) را از خود بروز داده‌اند. بنابراین چنانچه دیده می‌شود، در باورهای دنیای عادلانه برای مردان بین زنان و مردان همسویی بیشتری نسبت به باورهای دنیای عادلانه برای زنان وجود دارد. این بخش از یافته‌ها دلایل احتمالی تفاوت بین نگرش زنان و مردان را در دنیای عادلانه برای زنان تا اندازه‌ای نشان می‌دهد. در نظام داورى افراد در باب عدالت، افراد اقدام به مقایسه وضعیت خود با دیگران می‌کنند. در واقع درون داده‌های خود را به نظام اجتماع و دنیایی که در آن زندگی می‌کنند با برون داده‌های دریافتی (یعنی آنچه از نظام اجتماعی یا دنیای اطراف عایدشان می‌شود) با دیگران مقایسه می‌کنند.

اگر در این مقایسه نسبت به دیگران حس برابری داشته باشند ولی درون داد و برون داد آنها نسبت به افراد مورد مقایسه دارای تناسب کمتری باشد، حس بی‌عدالتی و غیرمنصفانه بودن شرایط به افراد دست می‌دهد (گل پرور و عریضی ۱۳۸۳؛ عریضی و گل پرور، ۱۳۸۴). همین وضعیت باعث می‌شود تا افراد حتی به حس ناراضیاتی در زندگی برسند. این نتیجه‌گیری در پژوهش گل پرور، کامکار و جوادی (۱۳۸۵) بخوبی نشان داده شده است. در پژوهش فوق‌الذکر رضایت از زندگی در کنار شاخص‌های سلامت عمومی، عاطفه مثبت و منفی و افکار خودکار، دارای بالاترین توان پیش‌بینی برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و حتی دیگران بوده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که احتمالاً زنان در مقایسه با مردان شرایط دنیای کنونی را برای خود ناعادلانه‌تر تلقی می‌کنند. این وضعیت ممکن است برای سلامت روانی و جسمی زنان جامعه ما چندان مطلوب و امیدبخش نباشد. چرا که سه دهه پژوهش حاکی از آن است که باورهای دنیای عادلانه باگستره وسیعی از شاخص‌های سلامت ذهنی و جسمی مرتبط است (لرنر و سیمونز، ۱۹۶۶؛ اشمیت، ۱۹۹۸؛ زاکرمن و گرباسی، ۱۹۷۷، واگش تاف، ۱۹۸۳؛ دالبرت و یاماوچی، ۱۹۹۴؛ فیدر، ۱۹۹۱؛ مور و لوسکری، ۱۹۹۵؛ لوپفر، دون وهوستون، ۱۹۹۸؛ استاورز و درم، ۱۹۹۸).

یافته‌های مربوط به مقایسه کلی باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان نیز نشان داد که مردان نسبت به زنان صرفاً در باورهای دنیای عادلانه برای زنان (در حالت کلی و نه در حالت جزئی و یا با توجه به مؤلفه‌های مطرح در سؤالات باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان) دارای تفاوت هستند. در مقایسه

کلی نیز مردان شرایط دنیا برای زنان را نسبت به زنان تا اندازه‌ای عادلانه‌تر ارزیابی کرده‌اند. این تفاوت نیاز به بررسی زیربنائی برای تعیین دلایل زنان و مردان برای باورهای خود در باب عادلانه یا نا عادلانه بودن شرایط دارد. این بخش از یافته‌ها تفاوت مورد بحث در قسمت‌های قبلی این پژوهش را مورد تأیید قرار می‌دهد. پژوهش‌های معطوف به باورهای دنیای عادلانه و در کل عدالت در ایران نیاز به توجه جدی و گسترده دارد. توجه به این حوزه دارای اهمیتی اساسی است، چرا که این نوع باورها میزان کنش و واکنش‌های افراد (در قالب فعال عمل کردن یا منفعل و پذیرنده بودن) را در محیط اجتماعی و خانواده بخوبی جهت دهی می‌کنند. در عین حال لازم است تا ارتباط باورهای دنیای عادلانه با متغیرهای شخصیتی - روانی و متغیرهای اجتماعی مختلف مورد بررسی قرار گیرد تا نقش عوامل روانی - شخصیتی و اجتماعی در کنار یکدیگر (در قالب مطالعات چند متغیری) در شکل‌گیری و حفظ این نوع باورها مشخص شود. در عین حال شاید مطالعات طولی (به رغم دشواری) بتواند بخوبی پیامدهای کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت این نوع باورها را برای افراد و جامعه مشخص کند.

منابع

- گل‌پرور، محسن؛ کامکار، م و جوادی، س (۱۳۸۵) رابطه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با سلامت عمومی، رضایت از زندگی، عاطفه مثبت و منفی و افکار خودکار. مقاله ارائه شده به دانش و پژوهش در روانشناسی (در مرحله داوری).
- گل‌پرور، محسن و عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۳) رابطه نحوه نگرش به مدارس غیر انتفاعی باروی کردهای عدالت اجتماعی. فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره پانزده، سال چهارم، زمستان ۱۳۸۳. ص ۲۹۳ تا ۳۱۸.
- گل‌پرور، محسن و عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۵) اعتبار یابی همزمان پرسشنامه‌های دنیای عادلانه برای خود و دیگران با پرسشنامه‌های عدالت اجتماعی و باورهای دنیای عادلانه برای زنان و مردان (مقاله در محله داوری).
- عریضی حمیدرضا و گل‌پرور، محسن (۱۳۸۴) رابطه بین رویکردهای عدالت اجتماعی با مؤلفه‌های برابری سیاسی. فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره شانزدهم، سال چهارم، بهار ۱۳۸۴. ص ۱۵۳ تا ۱۸۳.
- عریضی، حمیدرضا و گل‌پرور، محسن (۱۳۸۵) رابطه رویکردهای عدالت اجتماعی با گرایش اجتماعی در بین دانشجویان. فصلنامه مجله روانشناختی، بهار ۱۳۸۵.
- عریضی، حمید رضا (۱۳۸۳) رویکردهای عدالت اجتماعی در بین معلمان شهر اصفهان. فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۳، بهار

Begue, L. (2002). Beliefs in Justice and faith in people. *Personality and Individual Differences, 32, 375-382.*

- Benson, D. E.** (1992). Why do people believe in a just world: Testing explanations? *Sociological Spectrum, 12*, 73-104.
- Bier Hoff, H., Klein, R., & Kramp, P.** (1991). Evidence of the altruistic personality from data on accident research. *Journal of Personality, 59*, 263-304.
- Dalbert, C.** (2001). *The justice motive as a personal resource: dealing with challenges and critical life event*. New York: Plenum.
- Dalbert, C., Linkups, I., Sally, H., & Goch, I.** (2001). A just and a just world: structure and validity of different world beliefs. *Personality and Individual Differences, 30*, 561-577.
- Dalbert, C., & Yamauchi, L.** (1994). Belief in a just world and attitudes toward immigrants and foreign workers: a cultural comparison between Hawaii and Germany. *Journal of Applied Social Psychology, 24*, 1612-1626.
- Durm, M., & Stawers, D.** (1998). Just world and irrational belief: sex difference? *Psychological Reports, 83*, 328-330.
- Feather, N.** (1991). Human values, global self-esteem and belief in a just world. *Journal of Personality, 59*, 83-107.
- Furnham, A.** (1985). Just world beliefs in an unjust society: a cross-cultural comparison. *European Journal of Social Psychology, 15*, 363-366.
- Furnham, A.** (2003). Belief in a just world: research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences, 34*, 795-817.
- Furnham, A., & Karani, R.** (1985). A cross-cultural study of attributions to women, just world and locus of control beliefs. *Psychologia, 28*, 11-20.
- Furnham, A., & Proctor, E.** (1989). Belief in a just world: review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology, 28*, 365-384.
- Hafer, C., & Olson, J.** (1998). Individual differences in beliefs in a just world and responses to personal misfortune. In L. Montada, & M. Lerner (Eds.), *Responses to victimizations and belief in the just world* (pp.65-86). New York: Plenum.
- Heaven, P. C. L., & Connors, J.** (1988). Personality, gender, and just world beliefs. *Australian Journal of Psychology, 40*, 261-266.
- Janoff – Bulman, R.** (1992). *Shattered assumptions: towards a new psychology of trauma*. New York: Free press.
- Lerner, M.** (1965). Evaluation of performance as a function of performers reward and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology, 1*, 355-360.
- Lerner, M.** (1977). The justice motive: some hypothesis as to its origins and forms. *Journal of Personality, 45*, 1-32.
- Lerner, M.** (1979). The desire for justice and reactions to victims In J. Macaulay, & L Berkovitz (Eds.). *Altruism and helping behavior* (pp. 205-229). New York: Academic Press.

- Lerner, M.** (1980). *The belief in a just world: a fundamental delusion*. New York: Plenum.
- Lerner, M., & Miller, D.** (1978). Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin, 85*, 1030-1051.
- Loo, R.** (2002). Belief in a just world: support for independent just world and unjust world dimensions. *Personality and Individual Differences, 33*, 703-711.
- Login Buhl, J., & Middendorf, K.** (1988). Death penalty beliefs and jurors, responses to aggravating and mitigating circumstances in capital trials. *Law and Human Behavior, 12*, 263-281.
- Lupfer, M. B., Doan, K., & Houston, D. A.** (1998). Explaining unfair and fair outcomes: The therapeutic value of attribution analysis. *British Journal of Social Psychology, 37*, 495-511.
- Mohr, P., & Luscri, G.** (1995). Social work orientation and just world beliefs. *Journal of Social Psychology, 135*, 101-103.
- Mudrack, P. E.** (2005). An outcomes – based approach to just world beliefs. *Personality and Individual Differences, 38*, 817-830.
- Oppenheimer, L.** (2005). Justice and the belief in a just world: a developmental perspective. *Personality and Individual Differences, 38*, 1793-1803.
- Rubin, Z., & Peplau, A.** (1973). Belief in a just world and reactions to another's lot. *Journal of Social Issues, 31*, 65-89.
- Rubin, Z., & Peplau, A.** (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues, 31*, 65-89.
- Schmidt, M.** (1998). Methodological strategies in research to validate measures of belief in a just world. In L. Montada, & M. Lerner (Eds.). *Responses to victimizations and belief in the just world (pp. 163-173)*. New York: Plenum.
- Taylor, C., & Kleinke, C. L.** (1992). Effects of severity of accident, history of drunken driving, intent, and remorse on judgments of a drunk driver. *Journal of Applied Social Psychology, 22*, 1641-1655.
- Wagstaff, G. F.** (1983). Correlates of the just world in Britain. *Journal of Social Psychology, 121*, 145-146.
- Wolfradt, U., & Dalbert, C.** (2003). Personality, values and belief in a just world. *Personality and Individual Differences, 35*, 1911-1918.
- Wright, M. O., & Littleford, L. N.** (2002). Experiences and beliefs as predictors of ethnic identity and intergroup relations. *Journal of Multicultural Counseling and Development, 30*, 2-20.
- Zuckerman, M., & Gerbasi, K. C.** (1977). Belief in a just world and trust. *Journal of Research in Personality, 11*, 306-317.